

Linnéuniversitetet

LÄRARPROGRAMMET

Att stödja förskolebarn inom autismspektrat

En studie av fyra pedagogers yrkeserfarenheter

Linda Adolfsson och Christin Johansson

Examensarbete 15 hp

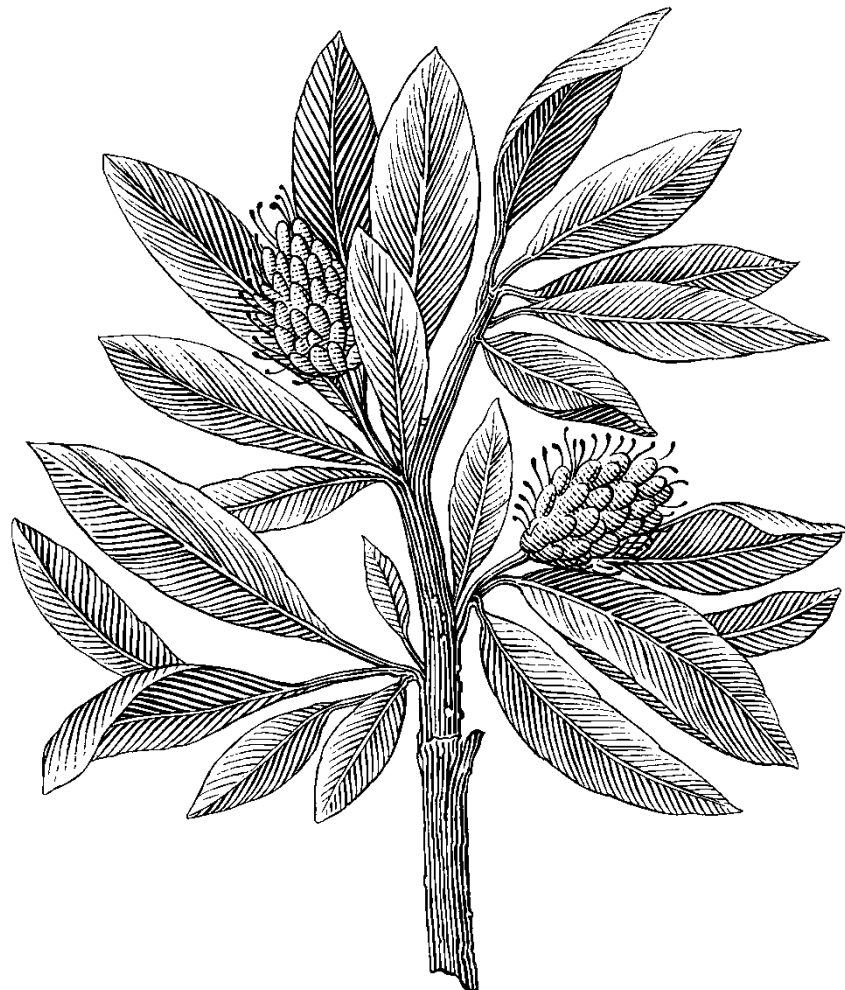
Grund nivå

Höstterminen 2012

Handledare: Berit Willén Lundgren

Examinator: Ann-Christin Torpsten

**Institutionen för pedagogik,
psykologi och idrottsvetenskap**

Linnéuniversitetet

Institutionen för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap

Arbetets art: Examensarbete, 15 hp

Läroprogrammet

Titel: Att stödja förskolebarn inom autismspektrat

Författare: Linda Adolfsson och Christin Johansson

Handledare: Berit Willén Lundgren

ABSTRAKT

Studiens syfte var att få en ökad förståelse av pedagogers arbete med barn med svårigheter inom autismspektrat. I studien redogörs och analyseras pedagogernas erfarenheter utifrån olika aspekter med koppling till betydelsen av kunskap och kompetens gällande uppdraget att kunna möta dessa barn. Data samlades in från öppna intervjuer som sedan tolkades och analyserades. De sammanfattande resultaten visade bland annat att kunskap och erfarenheter gav betydande effekter i arbetet med dessa barn. Stimulerande arbetsmetoder och rutiner gav också positiva effekter där lyhördhet, trygghet och stabilitet främjades. Vi hoppas att studien ska kunna gynna framtida pedagoger.

The purpose of the study was to gain a better understanding of teaching characteristics and methods that benefit children in the autism spectrum. The study describes and analyzes the importance of teacher knowledge and expertise in meeting the needs of these children. Data were collected from open interviews, which later on were interpreted and analyzed. In summary, the study demonstrated that teacher's knowledge and experience make a significant difference in the outcomes of children in the autism spectrum. Stimulating teaching methods and practices have positive effects on these children when responsiveness, security and stability are promoted. In addition, the data shows that teacher's attention at an early stage promotes development of these children. We hope that the study may benefit future educators.

Nyckelord: Aspergers syndrom, autism, autismspektrum, förskola, pedagogens perspektiv, pedagogiskt arbetssätt, autistic spectrum.

Förord

Vi vill härmed tacka alla inblandade som hjälpt och stöttat oss under examensarbetets gång genom intervjuer, handledning och positivt bemötande. Vi vill ge ett extra varmt tack till vår handledare från Linnéuniversitet, Berit Willén Lundgren och vår vägledare på hemmaplan Vimmerby, Monica Karlsson.

Vi tackar varandra för ett utmanande och intressant men också roligt skrivande där vi fått med oss mycket kunskaper inför vår kommande yrkesroll, förskollärare. Vi har granskat och tolkat material genom examensarbetet och det har varit givande.

Vimmerby 2013-01-09

Christin Johansson och Linda Adolfsson

INNEHÅLL

1	INLEDNING	3
2	BAKGRUND	4
2.1	Förkortningar	4
2.2	Kort beskrivning av autismspektrat	6
2.3	Olika föreställningar gällande barn inom autismspektrat	6
2.4	Det pedagogiska arbetet med barn inom autismspektrat	8
2.5	Pedagogernas perspektiv på en förskola för alla	11
3	SYFTE	15
3.1	Frågeställning	15
4	UNDERSÖKNINGSMETODER	16
4.1	Intervjuer	16
4.2	Forskningsetiska principer	17
4.3	Databearbetning	17
4.4	Analyseringens tillförlitlighet	18
4.5	Metoddiskussion	18
5	RESULTATREDOVISNING	20
5.1	Teoretiska kunskaper och praktiska erfarenheter	20
5.2	Konkreta arbetsmetoder	21
5.3	Verksamhetens satsningar	23
6	DISKUSSION	24
6.1	Ämnesdidaktisk kunskap närmast barnet	24
6.2	Verksamhetens organisation	25
6.3	Avslutande reflektioner	27
6.4	Pedagogiska implikationer	30
7	REFERENSLISTA	33

BILAGOR

Bilaga 1: Brev om medgivande till öppna intervjuer

Bilaga 2: Intervjufrågor

1 INLEDNING

Enligt Lpfö 98 innebär arbetssättet i förskolan ett arbete utifrån individens behov för att möjliggöra delaktighet och utveckling. Det är viktigt att pedagogen möter alla barns olika förutsättningar och behov med hjälp av pedagogiska strategier och miljöer. Varje individ skall respekteras och ses som unik. Dessutom har pedagogens kunskap och erfarenhet betydelse inför uppgiften att kunna handleda och stödja alla barn i sin utveckling och förbereda dem inför skolstarten (Skolverket, reviderad 2010).

För de barn som har svårigheter inom autismspektrat är det extra viktigt att pedagogen har goda kunskaper och erfarenheter och arbetar utifrån ett pedagogiskt perspektiv. Bristande kompetens hos pedagogen kan medföra att barn med funktionsnedsättning inte får den hjälp de behöver. Pedagogen ska inta ett förhållningssätt som ger stöd och stimulans för varje individs behov för en optimal utveckling. Något som gynnar barn med funktionsnedsättning är att dokumentera och följa upp barnet under en längre period. På så vis skapas bättre förutsättningar för pedagogen att lära känna och tyda barnets behov. Det är också att rekommendera att dessa barn får möjlighet till vistelse i mindre barngrupp (Skolinspektionen, 2012).

2 BAKGRUND

I arbetet används beskrivningar av förkortningar. Därefter beskrivs pedagogers perspektiv, kunskaper och erfarenheter. Vidare i studien beskrivs valda metoder och resultat vilket leder till analys och diskussion.

2.1 Förkortningar

För att göra arbetet lättläst för läsaren används förkortningar i studien. Följande förkortningar är:

- **AS** Aspergers syndrom
Aspergers syndrom är en form av autism. Funktionsnedsättningen påverkar hjärnans sätt att hantera information. Om man har Aspergers syndrom märks det framför allt på hur man samspelar och kommunicerar med andra människor. (<http://www.1177.se/Kalmar-lan/Fakta-och-rad/Sjukdomar/Autism/?ar=True>)
- **ABA** Applied Behavioural Analysis (Hall, 2001).
(Svenskt namn: Tillämpad beteendeanalys, TBA).
TBA är en pedagogisk strategi. Det är genom uppmuntran och konsekvenser dessa barn lär sig hur man skall bete sig. Belöningen innebär att barnen till exempel får glada ansikten för att de ätit, är hjälpsam eller är trevlig. Däremot innebär konsekvenserna ledsna ansikten när dessa barn till exempel inte gör som man blir tillsagd eller inte äter sin mat. Genom detta system skall barnens förståelse öka till vilket beteende som är accepterat.
- **KASAM** Känsla av sammanhang (Antonovsky, 1987).
KASAM betyder ”känsla av sammanhang” och består av tre olika delar, begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet. Balansen mellan dessa tre påverkar hur man hanterar svåra situationer och hur man kommer att må.

Begriplighet innebär förståelse och förmåga att bedöma och förklara olika händelser.

Hanterbarhet syftar till förmågan att möta och hantera dessa olika händelser utan att bli offer för omständigheter.

Meningsfullhet, det vill säga delaktighet och en känsla av att kunna påverka situationen, att se en mening med det hela.

De tre komponenterna fungerar gemensamt, men är inte beroende av varandra. Det betyder att komponenterna är olika starka hos olika individer, och att detta i sin tur leder till skillnader i hälsan.

- **SPELL** Structure - Positive approaches – Empathy – Low arousal
Links (Benderix, 2006).

Structure- Positive approaches- Empathy- Low arousal-Links (SPELL) är The National Autistic society:s eget framtagna modell är en beteendeanalytisk teknik till att ge barnet en god lärandemiljö och förstå och förebygga beteendeproblem.

- **TEACCH** Treatment and Education of Autistic and related
Communication – handicapped Children (Aldenrud, Ilstedt
& Waclaw, 1999).

I TEACCH utgår man alltid från det visuella. Med hjälp av t.ex. olika scheman och arbetsordningar ska man försöka att beskriva och klargöra:
Vad ska jag göra?
Hur mycket ska jag göra?
När är jag färdig?
Vad ska jag göra sedan?

2.2 Kort beskrivning av autismspektrat

I autismspektrat ingår till exempel Aspergers syndrom och autism. Oftast beskrivs barns sociala interaktioner, kommunikation, beteende och föreställningsförmåga som nedsatta. Aspergers syndrom är en neurobiologisk avvikelser i det centrala nervsystemet (Jalakas, 2007), medan autism beskrivs som ett funktionshinder vilket innebär biologiska störningar av olika hjärnfunktioner (Autismforum, 2007).

2.3 Olika föreställningar gällande barn inom autismspektrat

Det är ett komplext arbete att möta, nå, ge stöd och insatser till barn som tillhör autismspektrat (Skolverket, reviderad 2010). I det kontinuerliga arbetet skall förmågor lyftas hos dessa barn för att utveckla och stimulera ytterligare förmågor. Arbetet med värdegrunden skall innebära inkludering där alla barns förmågor och behov uppmärksammas och stimuleras redan i förskolan (a.a). I kommunikationen mellan pedagogen och barn skapas förtroende, trygghet och förståelse vilket har en betydande del i utvecklingen hos dessa barn (Benderix, 2006).

I mötet med barnen framhåller Jakobsson och Nilsson (2011) betydelsen av förhållningssättet i en anpassad psykosocial miljö som skall innefatta respekt, inflytande, delaktighet och kommunikation. Förskolan skall ta hänsyn till alla barns behov och ge stöd för fortsatt utveckling vilket förtydligas av Skolverket (reviderad 2010). Pedagogerna skall arbeta med ett öppet förhållningssätt där alla barns olikheter möts och ses som tillgångar (a.a). I verksamheten är det viktigt med ett förhållningssätt där pedagogen ser dessa barn som tillgångar vilket bidrar till mångfalden i verksamheten. Förhållningssättet innebär även förmågan till att använda ett tydligt, koncist och konkret språk som är anpassat utifrån varje enskilt barn (Larsson & Lundgren, 2006).

Gerland (1996) beskriver att omgivningen inte visar acceptans till det återkommande tvångsbeteendet hos barn inom autismspektrat, som anses vara oförklarligt och skapar irritation hos andra i omgivningen (a.a).

Det kan förekomma att pedagoger anser att barn är nonchalanta och bortskämda i de fall där ingen diagnos ställts enligt Barnhill (2001). Barn inom autismspektrat upplevs av omgivningen som naiva och att de har brister i sitt sunda förnuft (a.a). Omgivningen uppskattar inte alltid vad dessa barn säger eftersom ord kommer före tanke enligt Ahlström (2003).

Ärlighet och att vara sig själv är något Hall (2001) framhäver som viktigt:

”Ibland måste man vara försiktig med ärlighet. Till exempel, om en tant som vägde 350kg, frågade om hon var tjock, skulle man säga ja, men man kanske måste springa undan. Man skulle nog inte behöva springa så långt om hon var så tjock (Hall, 2001 s.50)”.

Omgivningen upplever att barnen inte har den empatiska förmågan men enligt Gerland (1996) har de förmågan att känna empati men det svåra är att uttrycka det samt sätta sig in i andras perspektiv. Gillberg (1997) förtydligar att den empatiska förmågan finns där men den visas inte eftersom barn inom autismspektrat upplever ambivalens inför andras känslor och uttryck. Frith (1998) förklarar att brister i den empatiska förmågan kan medföra vredesutbrott samt våldsbrott hos dessa barn eftersom de känner ambivalens inför andras beteende. Enligt Attwood (2000) har barnen brister i att känna empatisk förmåga och svårt att ta till sig andras känslor eftersom de har svårt att uttrycka egna känslor. Omgivningen upplever dock att de får ett nytt perspektiv till livet tack vare mötet menar Benderix (2006). De nya perspektiven kan till exempel handla om empati och förståelse inför andras olikheter och problem (a.a). Det självständiga tänkandet hos barnen upplevs som en positiv förmåga enligt Frith (1998). Omgivningen anser också att dessa barn har förmågan till att uppfatta och prestera mer än vad de visar. Förmågan bidrar till att barn inom autismspektrat upplevs som normal begåvade (Forsberg, 2010).

Pedagogernas syn däremot är bland annat att de upplevs inneha förmågor som till exempel tålamod och precision. De äger även förmågan till att vara envisa samt energiska (Gillberg, 1997). Däremot skriver Hall (2001) som själv har diagnosen AS, att han inte har tålamodet men mycket energi och uthållighet.

Attwood (2000) förtydligar att omgivningen upplever barnens lek som en avskärmning från andra, att de sluter sig i sin egen värld i sin lek. Barnens lek är ofta ogenomtränglig där de ensamma deltar vilket påvisas av Benderix (2006). När pedagogerna engagerar sig i leken tillsammans med dessa barn och lyfter in det som intresserar barnen kan de utvecklas och förbättras i socialt samspel (a.a). Barn inom autismspektrat upplevs ha kontrollbehov till exempel i de fall de leker med andra barn enligt Ando (2007). De har behov av kontroll till vad som kommer att ske i leken och effekten av detta beteende gör att de andra barnen inte vill delta i leken (a.a).

2.4 Det pedagogiska arbetet med barn inom autismspektrat

Inkluderingen av barnen skapar förutsättningar till pedagogens kunskap och erfarenhet att förhålla sig enligt förskolans uppdrag där ”verksamheten skall anpassas till alla barn i förskolan” (Skolverket, reviderad 2010, s. 5). Pedagogerna ska förhålla sig efter sina kunskaper och erfarenheter för att tolka barnen och deras signaler (Brodin & Hylander, 2002). Enligt Åman (2006) har pedagogens erfarenheter och kunskaper stor betydelse i arbetet med barn inom autismspektrat. Hon framhåller vikten av att kunna utforma och utveckla strategier som är hållbara för varje enskilt barn med funktionsnedsättning. För att nå optimal utveckling är det viktigt att se barnet i centrum och inte fokusera på professionen i arbetslaget (a.a).

Jakobsson och Nilsson (2011) beskriver att pedagogens möte med barnen innebär att visa lyhördhet, respekt och trygghet. När dessa barn är i en svår emotionell situation är det viktigt att pedagogen behåller sin sinnesro och närvaro för att lugna barn under till exempel ett raseriutbrott. I de fall pedagogen bemöter barnet med en icke lugn sinnesro innebär det att den emotionella situationen förvärras. Genom sinnesro och närvaro av pedagogen kan barnet istället utveckla självförtroende och självkontroll i den uppkomna situationen (a.a). Även Kinge (2000) framhåller vikten av att pedagogen behåller sitt lugn, och använder sina tidigare erfarenheter och kunskaper, för att hjälpa barnet till ett mera harmoniskt tillstånd.

Pedagogerna skall enligt Benderix (2006) arbeta inkluderande och möta barnen för att kunna anpassa arbetet i verksamheten till optimal utveckling hos individen. Larsson och Lundgren (2006) framhåller den trygga och anpassade fysiska miljön för dessa barn vilket handlar om fungerande strategier. Det innebär att verksamheten har ett individanpassat arbetssätt. Pedagogerna tillsammans med barnen skall möjliggöra utvecklingsstrategier för både grupp- och individanpassad utveckling (Jakobsson & Nilsson, 2011). Stimulansen för barn inom autismspektrat innebär också att miljön skall innefattas av lek, lärande samt utveckling (Forsberg, 2010). Pedagogen ska förhålla sig till barnet på ett sådant sätt att barnet känner trygghet då det skapas en god självkänedom hos barnet. Det är pedagogens ansvar att lyfta barnets förmågor och styrkor, beakta dem och därefter möjliggöra strategier för en optimal utveckling hos barnet. Pedagogens kompetens ska även innebära att hitta metoder för att kunna hjälpa barnet med de svårigheter som finns. En kompetens som ska ägas av pedagogerna är bland annat kunskapen till att se till vilka barnets möjligheter är för att nå optimal utveckling (Åman, 2006).

Pedagogerna måste ha kunskap eller erfarenheter inför mötet med det rutinbehov och tvångsmässiga beteende som dessa barn ofta har. Det behövs förståelse för att förutsägbarheten är viktig för att skapa lugn hos individen (Jakobsson & Nilsson, 2011). Målet i verksamheten är att anställa utbildad personal som alltid arbetar, har tidigare erfarenheter och kunskaper, kompetensutvecklas, observerar och förstår dessa barn och dess individuella behov för att skapa trygghet hos individen (Ahlström, 2003). Vidare beskriver Benderix (2006) att pedagogens förkunskaper och tidigare erfarenheter är betydande för att kunna nå barn inom autismspektrat. Effekten av de pedagogiska arbetssätten i mötet med dessa barn tydliggörs genom stöttning anser Benderix (2006). Detta har betydelse för utvecklingen av bland annat förmågor såsom samspel och kommunikation samt att minska de rutinbehoven barnen har (a.a). Hall (2001) beskriver ABA som den metod han själv använder och finner positiv. Pedagogiska strategier för dessa barn baseras på KASAM där barn lättare får förståelse och kan hantera sin egen situation samt att det skapar framtidstro och höjer livskvaliteten hos dessa barn (Antonovsky, 1987). KASAM innehåller tre delar som utgör helheten i pedagogiska strategier; begriplighet, hanterbarhet samt meningsfullhet. Helheten är att pedagogerna skall tydliggöra, konkretisera samt arbeta strukturerat (a.a).

Pedagogens erfarenheter för barnen ska innebära ett strukturerat schema, lugn arbetsmiljö samt en god samverkan med föräldrarna (Benderix, 2006). Dessa pedagogiska strategier används utifrån SPELL, ett specialpedagogiskt program för barn inom autismspektrat där de når gynnsamt lärande och utvecklande (a.a).

Jakobsson och Nilsson (2011) menar att verksamhetens strategier och pedagogens tidigare erfarenheter har betydelse för barnen eftersom de bland annat har brister i förmågan till att läsa av sociala signaler samt att de inte har förmågan till interaktioner. Pedagogiska kunskaper där rutiner är förbestämda i verksamheten gör det lättare för dessa barn att delta i till exempel olika aktiviteter (Gillberg, 1997). Eftersom barnen själva inte behöver bestämma om eller när någon aktivitet skall göras. För många barn är det viktigt att rutinerna följs kontinuerligt för att förebygga raseriutbrott som kan orsaka förvirring och ambivalens (a.a). De tidigare erfarenheterna pedagogerna har med sig kan handla om olika hjälpmedel för att tydliggöra bland annat tiden för aktiviteter inomhus samt utomhus, lek eller måltider (Aldenrud, Ilstedt & Waclaw, 1999).

Genom de individanpassade aktiviteterna och rutinerna får barnen hjälp och stöttning av pedagogen för att utvecklas och detta förtydligar Forsberg (2010). Pedagogerna kan hjälpa dessa barn genom att använda till exempel timer och bildschema där det som sker under dagen kan förutses (Attwood, 2000). Kunskapen om de visuella hjälpmedlen till exempel piktogram och seriesamtal är viktiga och de ingår i den assimilerade pedagogiken kallad TEACCH. Pedagogiken innebär en individanpassad undervisning där tydliga mål är uppsatta för vidareutveckling samt att det som skall komma ske tydliggörs och konkretiseras av visuell information. Arbetet med TEACCH innefattar också betydelsen av samverkan mellan föräldrar, barn och verksamhet (Aldenrud, Ilstedt & Waclaw, 1999). Barn inom autismspektra ser olika ut från individ till individ. Därför bör individuella handlingsplaner läggas utifrån barnets styrkor, svagheter och utefter barnets individuella behov liksom autismgradens svårighet samt familjens behov och stöd. Välstrukturerade och planerande aktiviteter är något som behövs som hjälp och stöd för barnets utveckling då barn inom autismspektrat inte följer de andra barnen i samma takt. Det viktiga är att tidigt erbjuda stöd och hjälp i såsom hjälpmedel och andra strategiska sätt som underlättar utveckling.

Funktionsnedsättningen autism är en nedsättning som begränsar barnets kommunikation och sociala samspel. Detta innebär att barnet har svårigheter i att uttrycka sig både som person med personliga egenskaper. Det är då viktigt att tänka på att förhålla sig på ett sätt som inte kränker den andres personlighet. Att tidigt utreda och få en diagnos är viktigt för barnets behov och utveckling. Vitalt är dock att inte se diagnosen som allmängiltigt då varje individ är unik. Att få en diagnos är till för att hjälpa och stödja personens svårigheter och behov liksom ge föräldrar och personal rätt utbud av kurser, litteratur och utbildningar (Socialstyrelsen, 2010).

”Ingen är sitt funktionshinder, utan alla är i första hand unika individer som i sin tur kan ha olika problem som exempelvis autism (Socialstyrelsen, 2010 s. 44)”.

Med hänsyn av barnets utveckling är det väsentligt att barnet själv är med och är delaktig i de besluten om stödinsatser och information gällande funktionshinder. Informationen bör därför anpassas efter sin utvecklingsålder och inte efter sitt sätt att kommunicera och tänka (a.a).

2.5 Pedagogernas perspektiv på en förskola för alla

Det är en självklarhet att stimulera och hjälpa alla barn i förskolan, men ett barn med ett beteende som avviker definieras ofta som särskilt. Att ge stöd och hjälp för det enskilda barnet skapar positiva effekter vilket dämpar risken för stigmatiserade effekter och för den pedagogiska verksamheten. Stödet för det enskilda barnet ska vara flexibelt beroende på barnets problem och vad barngruppen uppvisar. Därför krävs ett gott och bra förhållningssätt där pedagogerna har ett synsätt som förebygger problematiken för dessa barn. Bra redskap, mer kunskaper och utbildad personal, mindre barngrupper samt personalförstärkning är något som gynnar och underlättar för barn med särskilda behov. En förutsättning för verksamheten är att vara flexibel för att studera barnet under kortare eller längre perioder. På så sätt skapas bra förutsättningar för det enskilda barnets utveckling (Jakobsson & Nilsson, 2011).

Enligt Lpfö 98 är barnens delaktighet och inflytande viktigt där verksamheten anpassas efter deras behov. Verksamheten skall se alla barn med eller utan funktionsnedsättning, i behov av särskilt stöd, sociala eller emotionella avvikelser som resurser där alla får vara delaktiga och ha inflytande (Brodin & Lindstrand, 2004). Barn i behov av särskilt stöd, funktionsnedsättningar, sociala eller emotionella avvikelser stimuleras och ges möjligheter med till exempel utmaningar då de får känna samhörighet, delaktighet och integration med barn utan funktionsnedsättningar med mera (Karlsudd, 2007). Det väsentliga är deltagarperspektivet-relationellt perspektiv eftersom det innebär jämställdhet, individens egen makt och rättvisa där barnet skall kunna delta i en förskola för alla. Möjligheter för alla barn i verksamheten är också gemenskapen samt sin chans till att påverka (Ahlberg, 2007).

I det relationella perspektivet ses barn *i* svårigheter där barnets utveckling och stimulans påverkas av hur miljön är anpassad utifrån barnets enskilda behov. Motsatsen till det relationella perspektivet är det kategoriska perspektivet där barnet ses *med* svårigheter. Där ligger barnets hemförhållanden och begåvning till grund för bedömning av svårigheterna. Det relationella perspektivet innebär att pedagogen ser till sitt förhållningssätt och anpassar miljön för optimal utveckling för barnet i svårigheter (von Wright, 2001). Vidare innebär det att se till barnets agerande, samspel, förhållningssätt och interaktioner och därefter till exempel anpassa miljön och arbetssätt. Det som har betydelse för barnets bästa är att inte utesluta något av perspektiven utan vara flexibel och se utifrån båda perspektiven (a.a). Det finns två perspektiv som är motsatser till varandra enligt Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001), det kategoriska och det relationella perspektivet. Det kategoriska perspektivet riktar in sig på barnets svårigheter medans å andra sidan det relationella perspektivet riktar in sig på både barnets svårigheter och miljöns påverkan. Det relationella perspektivet kontra det kategoriska perspektivet (punktuella) är inte motsatser enligt von Wright (2001), hon menar att dessa två perspektiv handlar om att hitta en balans och kombinera både det relationella och kategoriska (punktuella) perspektivet i arbetet.

Det relationella perspektivet innebär att pedagogen förstår individens olika handlingar kopplade till de olika händelserna som uppstår i individens omgivning och låter varje enskild individ vara delaktig. Det kategoriska (punktuella) perspektivet är där pedagogen kan se barnets förmågor och egenskaper och hur de visar sig och uttrycks i de olika sammanhangen. Det har betydelse att pedagogen kan förhålla sig till barnets förmågor och anpassa verksamheten utifrån den, det handlar om det relationella perspektivet där verksamheten anpassas utifrån barnets olika förutsättningar. Men å andra sidan handlar det kategoriska (punktuella) perspektivet om hur pedagogen försöker anpassa barnet till verksamheten. Vidare med det relationella perspektivet handlar det om framförhållning och långsiktiga insatser och åtgärder medan å andra sidan i det kategoriska (punktuella) perspektivet handlar det om att sätta in kortsiktiga insatser och åtgärder i verksamheten. De specialpedagogiska åtgärderna innebär i det relationella perspektivet att fokusera på barnet, pedagogen och verksamhetens miljöer medan det kategoriska (punktuella) perspektivet enbart handlar om fokus på barnet (a.a).

I lärandemiljöer skall pedagogen inte särskilja barn i de fall en situation uppstår genom att till exempel gå iväg med ett barn i behov av särskilt stöd av något slag. Eftersom de andra barnen ser detta, blir det en kränkning som visar tydlig exkludering för det aktuella barnet (Ahlberg, 2007). Enligt Lpfö 98 skall förskolan visa förståelse och medmänsklighet inför alla individer. Fler aspekter som är relevanta är att barnet får möjligheter till att utveckla sin individuella förmåga och fungera i grupper (Skolverket, reviderad 2010).

Brodin och Lindstrand (2004) menar i sin tur att barn med svårigheter eller funktionshinder behöver mer hjälp genom särskilt stöd. Detta innebär att verksamheten ska anpassas så att barnet får samma möjligheter som de andra barnen. Oavsett olikheter är alla individer normala och verksamheten skall därför anpassas efter barnens behov och inte utifrån verksamhetens förutsättningar. Arbetssättet skall inte formas likadant eftersom alla individer når målen på olika sätt, lösningen är variation utifrån varje barns behov.

Dessutom bör specialpedagogen arbeta med alla barn med eller utan funktionsnedsättning, barn i behov av särskilt stöd, funktionsnedsättningar, sociala eller emotionella avvikelser eftersom alla individer kan utvecklas till att se andras behov och inte bara sitt egna behov vilket framhävs av Brodin och Lindstrand (2004). Verksamheten skall se variationen med alla barns olikheter och erbjuda stöd och resurser (Ahlberg, 2007). Specialpedagogik skall inte begränsas till funktionsnedsättningar, barn i behov av särskilt stöd, sociala eller emotionella avvikelser utan det skall finnas för alla individer där pedagogen är pedagog för alla. Vidare framhäver Ahlberg (2007) vikten av att pedagogen skall kunna se och möta alla variationer barn med eller utan funktionsnedsättning har och erbjuda stöd och resurser för alla. Rosenqvist (2007) framhäver att man borde titta närmare på miljön i verksamheten än på själva funktionshindret. Problemet gör på något sätt en människans beteende till en del av människans person, och som plötsligt blir dennes identitet (a.a). Som pedagog innebär detta bland annat att skapa bra lärandemöjligheter, genom att ställa krav och sätta gränser samtidigt som man ska ta hänsyn till elevernas rätt till självbestämmande och integritet. Barn eller elever med funktionsnedsättning ska inte diskrimineras (Colnerud, 2003).

3 SYFTE

Syftet med studien är att få ökad förståelse för det pedagogiska arbetet med barn inom autismspektrat. Detta är ett angeläget problemområde inom förskolan eftersom barn med funktionsnedsättning är en utsatt grupp med rätt till särskilt stöd.

3.1 Frågeställning

För att kunna undersöka vilka pedagogiska strategier som används med koppling till lärande och utveckling för barn inom autismspektrat i förskolan har studien följande frågeställningar:

- Vad är det för kunskap och kompetens som pedagogerna betonar gällande uppdraget att kunna främja lärande och utveckling för barn inom autismspektrat?
- Vilka kritiska aspekter belyses som kan riskera barnens rätt till lärande och utveckling?

4 UNDERSÖKNINGSMETODER

I första kapitlet redogörs hur intervjuerna gått till, vilka som deltagit i undersökningen samt urvalet av informanter. I nästa kapitel förklaras de forskningsetiska principerna. Därefter beskrivs databearbetning samt studiens tillförlitlighet och slutligen redovisas metoddiskussionen.

4.1 Intervjuer

För att få förståelse till hur pedagogerna tänker och hur deras perspektiv är i förhållande till barn inom autismspektrat har vi använt oss av intervjumetodiken. Vid en öppen intervju är frågorna en sammansättning utifrån respondenternas svar vilket leder till att följdfrågorna följer respondenternas tankar och åsikter. Eftersom det var just förskollärares kunskap och kompetens som vi sökte, tillämpade vi så kallat bekvämlighetsurval (Bryman, 2002), och valde ut fyra utbildade förskollärare i vår bekantskapskrets. Vi fann det lämpligt att använda kvalitativa intervjuer, som enligt Dimenäs (2007) liknar ett samtal mellan informant och respondent. I en kvalitativ intervju är det viktigt att respondenten inte styrs av informanten med ledande frågor. Det är framför allt respondenternas upplevelser av olika händelser där perspektiv, kunskap och erfarenheter kopplas samman, som ska bearbetas och redovisas (a.a).

Intervjufrågorna handlar om pedagogers kunskaper om och erfarenheter av barn inom autismspektrat. Vi började med att göra testintervju med två förskollärare (Lantz, 1993). Utifrån svaren i denna fick vi ta bort tre av sex frågor. De frågor som togs bort var inte tillräckligt specifika till vår studie (Stukát, 2005). Vi märkte också att frågorna inte var tillräckligt tydliga för att respondenterna skulle kunna svara på dem. De som blev tillfrågade för intervju, tackade ja och därefter bestämdes tid och plats för intervjuer. Lantz (1993) beskriver att det har betydelse att syftet med studien och intervjuerna framgår tydligt till respondenterna. I en kvalitativ analys styrs inte reflektionerna utifrån författarna utan det är respondenternas svar på frågorna som ligger till grund för en djupare analys (Patel & Davidsson, 2003).

Respondenterna visade intresse för vårt valda syfte därav urvalet inför intervjuerna. De öppna intervjuerna där respondenterna gav ett muntligt svar antecknades och spelades in på en diktafon för att vidare kunna kvalitativt analysera svaren vilket framhävs av Lantz (1993). Vår valda metod med öppna intervjuer innebar svar från respondenternas egna erfarenheter och kunskaper. Då vi satt med under intervjun kunde respondenterna ställa direkta frågor i de fall det fanns något oklart i intervjufrågorna. Vi ville också låta respondenterna känna samhörighet gentemot oss informatörer (Lantz, 1993).

4.2 Forskningsetiska principer

Intervjuerna bokades genom telefonsamtal eller via email. Därefter fick respondenterna ett brev om medgivande till att delta i undersökningen (se bilaga 1). Respondenterna fick svara på följande slutgiltiga intervjufrågor (se bilaga 2). Enligt Einarsson och Hammar Chiriac (2002) är det viktigt att anonymiteten tydliggjordes till respondenterna innan intervjuerna och undersökningen. Anonymiteten innebär att respondenterna kan avbryta intervjuerna när som helst men också att deras namn, arbetsplats eller kommun inte nämns i studien för att kunna bli igenkända (Vetenskapsrådet, 2002). Vidare handlade informationen om att datainsamlingen som gjorts endast använts till studiens syfte och därefter raderats från diktafon och anteckningar har förstörts (Einarsson & Chiriac, 2002).

4.3 Databearbetning

Bearbetningen av datainsamlingen har varit att sammanställa det skriftliga och inspelade materialet (Lantz, 1993). Genom att lyssna på samtliga ljudinspelningar och läst samtliga anteckningar från intervjuerna har det framkommit bra förståelse till vad respondenterna menade utifrån ställda frågor som grundade sig på studiens frågeställningar (Stukát, 2005). Intervjufrågorna som vi arbetade fram, var frågor som vi själva skulle vilja besvara, detta för att lyfta vår profession i arbetet med barn inom autismspektrat. Vi lyssnade tillsammans på ljudinspelningarna från en diktafon och antecknade det som var relevant inför vår resultatsammanställning.

Därefter läste vi igenom de anteckningar som gjorts under intervjuerna och organiserade de svar som var relevanta till vår studie för att sedan sammanställa dem i studiens resultatdel. Intervjufrågorna skulle vara tydliga och formulerade så att det inte skulle gå att missuppfattas (a.a).

4.4 Analyseringens tillförlitlighet

Den kvalitativa studien med öppna intervjuer där fyra förskollärare deltagit granskades varefter intervju svaren sammanstälts. Vi ville utifrån de svar vi fått ta reda på hur pålitliga svaren från respondenterna egentligen var där vi kopplade dessa intervju svar till litteratur, avhandlingar med mera (Stukát, 2005). Studiens tillförlitlighet är betydande och nödvändig där man som författare tydliggör och visar sin medvetenhet till läsaren inför studiens olika begränsningar (a.a).

”Att visa svaghet är en styrka (Stukát, 2005 s.138)”.

För att få en uppfattning om vi undersökte utifrån studiens syfte och frågeställningar diskuterade vi efter att intervjuerna var gjorda för att ta reda på om svaren vi fick under intervjun var realistiska (Einarsson & Hammar Chiriac, 2002). Studiens realistiska sammanställning riktar sig till alla individer som arbetar eller kommer i kontakt med barn inom autismspektrat (Stukát, 2005). Efter sammanställningen av intervju svaren känns dessa svar trovärdiga, bland annat för att svaren beskriver att vissa av respondenterna inte har specialpedagogisk utbildning eller har arbetat med barn inom autismspektrat (a.a). Enligt vår tolkning är studien realistisk och känns trovärdig. Studien ger en trovärdighet till läsaren då studien riktar sig till en bredare läskrets och inte bara förskollärare, Stukát (2005) framhäver att trovärdigheten ökar då man skriver studier som är riktade till en bredare grupp av människor.

4.5 Metoddiskussion

Metoden i studien har inneburit öppna intervjuer och forskningsöversikt med kvalitativa analyser. Vi valde öppna intervjuer eftersom det gav oss konkreta och trygga svar (Lantz, 1993). Dessutom använde vi oss av diktafon vilket gav oss mer tydliga svar från respondenterna eftersom vi antecknade samtidigt.

På så sätt kunde man vara lyhörd och lyssna till de svar som gavs. Samspelet mellan informatören och respondenten leder till empati (a.a). Vårt första val av metod innebar enkätstudie via email (Trost, 2001). Vi insåg ganska snart att detta inte var rätt metod eftersom vi ville skapa ett samband där vi är med i interaktionen under intervjun. I de öppna intervjuerna skulle det bli lättare att förklara otydliga frågor (a.a). Genom de öppna intervjuerna ville vi ge respondenterna möjligheten att svara utifrån deras kunskaper och erfarenheter. De formulerande intervjufrågorna gav oss ett innehåll med koppling till studiens syfte och frågeställningar. Vi kan dock konstatera att flera intervjuer hade kunnat ge underlag till ett resultat som lett till flera diskussionsmöjligheter (Stukát, 2005).

5 RESULTATREDOVISNING

I följande avsnitt beskrivs resultat som framkommit under de öppna intervjuerna med fyra förskollärare. Det var utifrån studiens frågeställningar bearbetningen av resultaten har skett, nämligen vad det var för kunskap och kompetens som pedagogerna betonade gällande uppdraget att kunna främja lärande och utveckling för barn inom autismspektrat samt de kritiska aspekterna som kan riskera barnens rätt till lärande och utveckling. Sammanställningen inför resultatet påbörjades där frågeställningarna och intervjufrågorna förenades till en helhet (Dimenäs, 2007). En tydlig överblick av resultaten gav den form vi valt att redovisa i, vilket är flytande text med litteraturkopplingar där citat från respondenterna skrivits i blockcitat. I det första kapitlet skriver vi om pedagogernas teoretiska kunskaper och praktiska erfarenheter. I det andra kapitlet beskrivs de konkreta arbetsmetoder som finns att arbeta utifrån. I det tredje kapitlet handlar det om verksamhetens satsningar.

5.1 Teoretiska kunskaper och praktiska erfarenheter

Yrkesutbildningen hos respondenterna var bland annat förskolläraryxamen och specialpedagogexamen. Den teoretiska kunskapen vägde tungt och innebar bland annat fortbildning om autismspektrat där pedagogerna höll sig uppdaterade med aktuella arbetssätt i mötet med dessa barn.

”Det handlar inte alltid om hur mycket utbildning man har utan också om att man har en god människosyn och en personlighet”.

Det har betydelse att pedagogerna hade kunskap om autism och vad det innebär, eftersom den teoretiska kunskapen låg som grund för vilka tillämpningsmetoder de använde för varje enskilt barn.

Den praktiska erfarenheten som pedagogerna hade var bland annat arbetet med barn med Aspergers syndrom i tidigare skolår. Det fanns även erfarenheter ifrån förskolan, där arbetssätten grundades på autism såväl innan diagnos som där diagnos redan tidigt fastställts.

”Det fungerar inte enbart att läsa sig till kunskapen utan det är viktigt att möta individerna eftersom alla är olika. Det behövs mer forsknings kunskaper om olika stöd och träning för dessa barn, jag önskar själv att jag kunde mer. Det handlar inte om individer med mindre begåvning och att det är slöseri att inte stötta och hjälpa individerna utifrån fler modeller”

I arbetet med dessa barn hade pedagogerna också samverkat med habilitering och kommunal specialpedagog.

5.2 Konkrete arbetsmetoder

Pedagogernas förhållningssätt gentemot dessa barn innebar ett bemötande som var lugnt och tydligt. Det är viktigt som pedagog att ligga steget före i arbetet med barnen, där erfarenheten av att kunna se hur en kommande situation som uppstår kan påverka barnet och hur reaktionerna blir hos barnet. Där återfanns pedagogiska strategier i form av TEACCH, framför allt bildschema. Det optimala för barnen var en bra miljö att kunna utvecklas i. Betydelsen av en bra och utvecklande miljö för barnen innebar bland annat att använda och arbeta med beprövade metoder, modeller och material som var anpassade till de enskilda barnen. Det hade betydelse att ha tydliga direktiv och måluppfyllelser riktade till dessa barn där kunskapen hos pedagogerna spelade en stor roll.

”Tydliga signaler är viktigt. Vad är det för signaler man ger barnet i den verbala kommunikationen. Barn inom autismspektrum läser inte våra ansiktsuttryck, de lyssnar ordagrant vad som sägs”.

Vikten av att kunna samarbeta med andra yrkeskategorier och i förekommande fall även andra kommuner hade stor betydelse. Det var viktigt med bra samarbete mellan hemmet och skolan. Samarbetet mellan alla parter som var inblandade i barnets tillstånd och utveckling var av stor vikt.

”Centralt viktigt för att kunna arbeta med barn inom autismspektrat är att man har specialutbildning för själva arbetet samt ett bra arbetslag som är väl införstådda med barnets speciella behov. Väsentligt är också att man får uppdatering inom ämnet och får då fortbildning. En god föräldrakontakt med ett bra samarbete och att det finns mindre barngrupper”.

En annan viktig faktor i arbetet med dessa barn var kompetensutveckling där pedagogerna fått ny och ytterligare kunskap inom ämnet autismspektrat. Det var även väsentligt att utbilda sig kontinuerligt och hålla sig informerad gällande barnet inom autismspektrat.

”En generell god kvalitet i verksamheten kräver mindre specifika insatser för det enskilda barnet”.

Pedagogernas kompetens hade betydelse för att kunna se barnet som enskild individ med förmågor och svårigheter. Det var viktigt att det fanns tid tillsatt för reflektion då man arbetade med dessa barn. Samarbete innebar även att samverka mellan hem, skola och andra yrkesgrupper som till exempel specialpedagog och habilitering. Pedagogernas utrymme för planering, reflektion, handledning och dokumentation med mera sågs som väsentligt för optimal inläring hos barn med autismspektrat.

”Bra förutsättningar är där vi har chefer som är väl insatta vad man behöver ”sätta till” för resurser”.

5.3 Verksamhetens satsningar

Verksamhetens satsningar innebar bland annat en stabil ekonomisk grund där utbildad personal hade en betydande roll i arbetet med dessa barn. Verksamheten måste även satsa på pedagogernas kompetens och intresse för yrkesrollens uppdrag. Det hade stor betydande roll att pedagogerna kan samarbeta med andra kommuner gällande stödet i arbetet med barnen.

”Specifika önskemål för att stödja och hjälpa barn inom autismspektrat är att få kontinuerlig utbildning och fortbildning. Att anpassa barngrupperna så att de blir mindre är en förutsättning för dessa barn samt att det finns hög personaltäthet”.

Barngruppens storlek kunde till exempel vara mindre och där arbetslagen hade ett fungerande samarbete där det hade betydelse att det fanns tillräckligt med personal och i vissa fall tillgång till assistenter.

”Vem bedömer vilka barn som ska gå i den förskolan med mindre antal barn?”

”Att de får den möjligheten att få vuxna kring sig som förstår problematiken, men också hur man underlättar för barnen i miljön. Mindre barngrupper som alla barn skulle ha hjälp av. Vuxna som är närvarande och kunniga”.

Det var betydelsefullt med stöd och förståelse av till exempel förskolechef, specialpedagoger och politiker med mera. Detta eftersom förskolan skulle kunna utföra sitt uppdrag gentemot dessa barn där det krävdes ett långsiktigt perspektiv som skulle få kosta pengar.

6 DISKUSSION

Syftet med studien var att få ökad förståelse för pedagogers perspektiv på barn inom autismspektrat. Efter att ha gjort öppna intervjuer med kvalitativa analyser och tagit del av vetenskapliga artiklar, litteratur och avhandlingar ökades vår kunskap och förståelse. Vi fick även insikt i pedagogers perspektiv, strategier och kompetenser.

I diskussionsdelen kommer vi att reflektera, redogöra och analysera pedagogers perspektiv, kunskaper och erfarenheter i mötet med dessa barn. I det första kapitlet diskuterar vi bland annat pedagogernas profession, komplexiteten i yrket samt kunskap och erfarenheter. Därefter resonerar vi kring verksamhetens roll och insatser i arbetet med barn inom autismspektrat. I det tredje kapitlet reflekterar, tolkar och diskuterar vi pedagogernas perspektiv, kunskaper och erfarenheter. I det fjärde och sista kapitlet berör vi de pedagogiska implikationer som kan uppstå i arbetet med barn inom autismspektrat.

6.1 Ämnesdidaktisk kunskap närmast barnet

Det är viktigt att alla barnen känner delaktighet i verksamhetens undervisning. Pedagogernas kunskaper, erfarenheter och perspektiv innebär ett flexibelt förhållningssätt där man tillgodoser barnets livsvillkor och behov. Det handlar om att kunna upprätthålla en utvecklande miljö för barnen, där kommunikation och interaktion präglar tillvaron för alla inblandade. Pedagogernas profession innebär medvetenhet och kunskap om dessa barn. Pedagogerna menar att det är viktigt att arbeta ämnesdidaktiskt utifrån sin profession och förskolans uppdrag (Skolverket, reviderad 2010). Det är i det livslånga lärandet barn ges möjligheten till att utvecklas, där pedagogerna besitter kompetenser, kunskaper och erfarenheter för att nå optimal utveckling för dessa barn. Verksamhetens undervisning ska innebära flexibilitet, anpassning och integrering där dessa barn erbjuds stöd (Brodin & Lindstrand, 2004). Förskolan skall ta hänsyn till alla barns behov och ge stöd för fortsatt utveckling vilket förtydligas av Skolverket (reviderad 2010).

Det är ett komplext arbete att möta, nå, ge stöd och insatser till barn som tillhör autismspektrat (a.a). I mötet med dessa barn betonar Jakobsson och Nilsson (2011) betydelsen av förhållningssättet i en anpassad psykosocial miljö som skall innefatta respekt, inflytande, delaktighet och kommunikation. Pedagogerna måste ha kunskap eller erfarenheter till mötet med rutinbehovet hos dessa barn där det är ett tvångsmässigt beteende och där förutsägbarheten är en stor del för att skapa lugn hos individen (a.a). De utbildade pedagogerna har tillgång, erfarenheter och förutsättningar till att skapa anpassade miljöer och arbetsmetoder för barnen (Åman, 2006). Vidare beskriver Åman (2006) att pedagogens kompetens med vikten av att kunna utforma och utveckla strategier som är hållbara för varje enskilt barn med funktionsnedsättning. Pedagogen ska förhålla sig till barnet på ett sådant sätt att barnet känner trygghet där det skapas en god självkännetdom hos barnet. Kompetensen som pedagogerna innehar ska även innebära att hitta metoder för att kunna hjälpa barnet med de svårigheter som finns. En kompetens som bland annat är kunskapen till att se vilka barnets möjligheter är för att nå optimal utveckling (a.a). Målet i verksamheten är att anställa utbildad personal som arbetar kontinuerligt, har tidigare erfarenheter och kunskaper, kompetensutvecklas, observerar och förstår barnen och dess individuella behov för att skapa trygghet hos individen (Ahlström, 2003).

6.2 Verksamhetens organisation

Förskolans organisation vad gäller miljö och pedagogisk kvalitet kan vara betydande för barnen, menar respondenterna. Tidsaspekten är också avgörande för dessa barn. Det krävs tid och utrymme för att utveckla en god självkännetdom. I intervjuerna framkom också att samarbetet mellan föräldrar, specialpedagog med flera har stor betydelse (Jakobsson & Nilsson, 2011).

Barnen upplevs ha kontrollbehov till exempel i de fall de leker med andra barn enligt Ando (2007). De har behov av kontroll till vad som kommer att ske i leken och effekten av detta beteende gör att de andra barnen inte vill delta i leken. När pedagogerna engagerar sig i leken tillsammans med dessa barn och lyfter in det som intresserar barnen kan de utvecklas och förbättras i socialt samspel (Benderix, 2006).

Stimulansen för barnen innebär också att miljön skall innefattas av lek, lärande samt utveckling (Forsberg, 2010). Pedagoger ska förhålla sig efter sina kunskaper och erfarenheter för att tolka dessa barn och deras signaler (Brodin & Hylander, 2002). Det är viktigt i en svår emotionell situation för barnen att pedagogen behåller sin sinnesro och närvaro för att lugna barn under ett raseriutbrott. I de fall pedagogen bemöter barnet med en icke lugn sinnesro medför konsekvenser för barnet där den emotionella situationen förvärras (Jakobsson & Nilsson, 2011).

Enligt Benderix (2006) beskrivs betydelsen av kommunikation där pedagogen talar om för barnet vad som kommer att ske under dagen och när det sker. Dessutom har det betydelse att pedagogen berättar vad barnet ska göra och inte fokuserar på vad barnet inte får göra. I de tydligt givna direktiven från pedagogen till barnet skapas förtroende, trygghet och förståelse vilket har en betydande roll i utvecklingen och levnadssättet hos dessa barn. Arbetsmetoderna genom visuell stöttning leder till ett förtydligande för barnet där aktiviteter under dagen konkretiseras genom ett bildschema. I den anpassade miljön för dessa barn är det viktigt att dagsrutinerna följs men också ändras med hjälp av ett visuellt bildschema. Barnens tillvaro struktureras till trygghet vilket leder till den mest gynnsamma utveckling för dessa barn (a.a).

Åman (2006) framhåller samverkan mellan verksamheten och föräldrar som central i arbetet med barn inom autismspektrat. Samverkan sker utifrån barnets bästa där alla inblandade parter är delaktiga. Dessutom är det angeläget att förhållningssättet mellan inblandade parter är klargörande med förtroende för varandra. Samverkan mellan inblandade parter kan delas in i tre komponenter; individuella möten, arbetsmetoder och verksamhetens organisering. I de individuella mötena handlar det om föräldrarnas perspektiv på barnets trygghet, förtroende till inblandade parter, pedagogernas människosyn och intresse för arbetet med dessa barn. I arbetsmetoder är det framförallt den användbara informationen som är viktig för föräldrarna där barnets och deras stöd och behov bejakas, det har också betydelse att arbetslaget och de inblandade parterna har en trygg samverkan, dessutom har det betydelse att verksamhetens utveckling för barnets bästa samverkar med familjens utveckling.

I verksamhetens organisering spelar utbildad personal en stor roll, där kontakten ska vara sammanhängande mellan inblandade parter, det handlar också om en anpassad och utvecklande miljö för barnet (a.a).

6.3 Avslutande reflektioner

Vilka var pedagogernas perspektiv, kunskaper och erfarenheter som kom fram i denna studie? Den teoretiska kunskapen som framkommit uppfattas som rimlig och relevant där det bland annat handlar om hur betydande det är att arbetet med dessa barn innebär utbildade pedagoger. Vidare med de praktiska erfarenheterna som pedagogerna besitter vilket studien också berört uppfattas som rimliga och relevanta, där det framhävs hur viktigt det är med samverkan och hjälp mellan hemmet, pedagogerna och andra inblandade parter.

Det som framkom i studien när det handlar om att arbeta med dessa barn är att det är bra med en utbildning men också att ha förmågan till att se individen som unik. Kinge (2000) framhåller betydelsen av att pedagogerna har förmågan att bekräfta alla barns lika värde, ha förståelsen, vara lyhörd och även kunna skilja på reflektioner mellan sina egna och barnens erfarenheter. De praktiska erfarenheterna är också rimliga och relevanta där stöd, samverkan och hjälp mellan hemmet, pedagogerna och andra inblandade parter har stor betydelse. Enligt Lpfö 98 har samverkan en betydande roll mellan förskolan och föräldrar där delaktighet och förtroende finns. Detta framhävs även av Jakobsson och Nilsson (2011) där en nära samverkan mellan föräldrar och förskolan innebär förtroende och där parterna har en öppen kommunikation som handlar om barnet. Det är genom stöd, samverkan och hjälp av alla inblandade parter verksamhetens miljö och arbetsmetoder kan framställas och anpassas till barnets behov (Jakobsson & Nilsson, 2011). Den berörda delen som handlar om verksamhetens satsningar känns rimlig och relevant där pedagogerna konstaterar att verksamhetens insatser har betydande roll i arbetet med barn inom autismspektrat. Under intervjuerna framhövdes vikten av att kunna förhålla sig barnens behov där trygghet, anpassning i miljön och samarbetet har en stor betydelse.

Pedagogerna skall enligt Benderix (2006) arbeta inkluderande och möta dessa barn för att kunna anpassa arbetet i verksamheten till optimal utveckling hos individen. Däremot är oftast inte föräldrar till barn inom autismspektrat utbildade pedagoger men kan ändå ta hand om sitt barn med särskilt behov. Föräldrarna är de som känner sitt barn bäst. När det handlar om att ta hand om dessa barn är det bra med en utbildning men också att ha förmågan till att se individen som unik. Den förmågan äger föräldrarna, där de kan generalisera barnets behov av hjälp och stöd. Föräldrarna är de som först skapar kontakt med barnet och uppmärksammar på tecken som barnet kan ha visat. Här kommer samverkans betydelse in mellan inblandade parter (Jakobsson & Nilsson, 2011).

Resultatet i studien har sammanställts utifrån intervjuer med fyra respondenter. De påvisar att förkunskaper behövs i arbetet med barn inom autismspektrat. Respondenterna framhävde tydligt att rätt utbildad personal ska finnas att tillgå vid behov, vilket framhävs av Kinge (2000), där det beskrivs att pedagogerna ska använda alla sina kvalifikationer i mötet och samvaron tillsammans med dessa barn. Utbildade pedagoger har betydelse i arbetet där de har kunskapen till att arbeta utifrån ett specialpedagogiskt perspektiv (Jakobsson och Nilsson, 2011). Den specialpedagogiska kunskapen leder till att det blir rätt insatser som sätts in i arbete för att skapa gynnsammare förutsättningar för barnen. Den specialpedagogiska kunskapen innebär också ett komplext arbete av att kunna arbeta utifrån forskning som gjorts kring barn i behov av särskilt stöd (a.a). I förskolan är det viktigt att uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd. För att ge goda möjligheter till utveckling krävs att de får det stöd de är berättigade till. Lpfö 98 skriver om förskolans ansvar med anpassning av miljö och arbetssätt för att utveckla alla barn.

”Verksamheten ska anpassas till alla barn i förskolan. Barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans än andra ska få detta stöd utformat med hänsyn till egna behov och förutsättningar så att de utvecklas så långt som möjligt” (Skolverket, reviderad 2010).

Vi tolkar att respondenterna har intresse av att jobba med dessa barn och att de är beredda på att kompetensutvecklas inom området. Vidare med vår tolkning är att de menar att det ska finnas stöd, hjälp och resurs att få utan att någon individ i barngruppen blir åsidosatt. Det som också har en stor betydelse i arbetet med dessa barn är att vara lyhörd och se till barnantalet i gruppen. För att kunna åstadkomma dessa möjligheter för barnet krävs det att pedagoger får tid och utrymme att planera verksamheten.

Vi har diskuterat och kommit fram till följande:

Pedagogerna själva kan arbeta fram bra strategier som passar individen eftersom det är de som har en relation och arbetar närmast dessa barn. Detta leder till att barnet känner trygghet och stabilitet hos pedagogen. Pedagogen har då också tagit till vara på barnets kunskaper och arbetat utifrån dessa. Enligt Lpfö 98 ska arbetsättet och miljön anpassas utifrån individens behov med förutsättningar som möjliggör delaktighet och optimal utveckling. För att nå optimal utveckling hos barn är det viktigt att alla barn har rätt till stöd de behöver utan omfattande utredning hos specialister eller läkare. Pedagogerna i verksamheten ska ha den utbildning och personliga förutsättningar som behövs för att kunna arbeta och tillgodose barnets bästa (Skolinspektionen, 2012). Det kan handla om tidigare utbildningar men också fortbildning i verksamheten där pedagogerna får ta del av aktuell forskning inom området. En personlig utveckling hos pedagogerna kan till exempel vara förhållningssättet i sin profession. Detta förhållningssätt handlar om ett bemötande där barnen bemöts med trygghet, stillhet och uppmärksamhet. Det handlar också om en flexibilitet och förståelse där pedagogerna är väl insatta i barnets behov av stöd och hjälp. En utvecklande miljö i verksamheten ger effekt för en optimal utveckling och ett livslångt lärande där det enskilda barnet uppmärksammas och ser dess förmågor och svårigheter. Det kan vara en vinst att arbeta med alla arbetsmodeller som finns att tillgå för att hitta en eller flera arbetsmetoder som passar varje enskild individ (a.a).

Det handlar om pedagogernas profession och uppdrag där utrymme och tid för planering, handledning, dokumentation och reflektion får kosta pengar och ta tid. Utifrån de kritiska aspekterna handlar också om personaltillgång där ekonomin är en stor del. Kommunens ekonomi styr verksamhetens alla möjligheter för att kunna tillsätta kompetent personal, bra miljöer och arbetsmetoder. För att verksamheten ska kunna nå strävansmålen borde kommunen bistå med en god ekonomisk grund och lyssna på vad för behov som ska tillgodoses. Genom att kommunen bistår med ekonomisk trygghet får de enskilda barnen känna sig sedda och uppmärksammade.

I en gynnsam verksamhet borde det finnas tillgång till mer personal för barnens bästa, men det är oftast alltför lite personal som finns, vilket kan bidra till konsekvenser där dessa barn inte uppmärksammas och inte får det stöd och hjälp de behöver (Jakobsson & Nilsson, 2011).

För att barnen ska nå optimal utveckling, en god självkänedom och en trygg tillvaro måste kommunen, verksamheten och hemmet se på lång sikt och få medföra kostnader för kommunen. Det ska läggas mycket tid på samarbete mellan bland annat hemmet, förskolan och kommunens politiker för att utarbeta det stöd barnet behöver (Skolverket, reviderad 2010). Men frågan är när ska detta ske? När tillsätter kommunens politiker tid och pengar för att pedagogerna med hjälp av hemmet ska kunna utforma ett stöd som ska ge barnet optimal utveckling?

6.4 Pedagogiska implikationer

När pedagogen inte har kunskap om funktionsnedsättningen och eller individens behov finns risken att det uppstår pedagogiska konsekvenser. Det måste finnas ett intresse hos pedagogen att möta dessa barn, därför är det viktigt att vara utbildad och kontinuerligt kompetensutvecklas (Benderix, 2006). Ytterligare implikationer kan bland annat ske då det saknas pedagogisk stöttning, upprepade personalbyten samt då miljön inte är anpassad utifrån barnets behov (Jakobsson & Nilsson, 2011).

Vi drar slutsatsen att de olika perspektiven på barn inom autismspektrat har betydelse utifrån pedagogernas förhållningssätt och kompetens. Det har stor inverkan då pedagogerna bland annat möter dessa barn med ett öppet sinne, har ett intresse för dessa barns behov och stöd, har kunskapen till att se möjligheter med och hos dessa barn. Det gäller att se individen med dess personlighet, känslor och integritet. Mötet mellan pedagogen och barn inom autismspektrat leder till gynnsamma tillfällen där man får ta del av variationer och det skapas en anknytning mellan de inblandade (Skolverket, reviderad 2010).

Pedagogernas förhållningsätt och bemötande är avgörande för hur de aktuella barnen upplevs av omgivningen samt hur dessa själva upplever omgivningen. Omgivningen skall visa acceptans, trygghet och stöttning (Barnhill, 2001). Det skall även innebära att pedagogerna anpassar verksamheten där rutiner följs samt att dessa barn ses som en individ och inte som en diagnos. Det är relevant att pedagogerna lyfter de positiva egenskaperna samt förmågorna som dessa barn äger (Gillberg, 1997).

Med studiens hjälp och nytt perspektiv har vi insett hur viktigt det är att stärka självföroliten hos dessa barn genom att vi i omgivningen erkänner deras egenskaper och förmågor som betydelsefulla. För att stärka självständigheten hos dessa barn bör pedagogerna lära dem olika strategier för att skapa gynnsammare förutsättningar till att klara vardagen. Rollen som pedagog innebär även att man förhåller sig till varje enskild individ eftersom varje individ är den andra olik.

Vår förståelse som pedagoger har ökat med att se varje individ som unik och inte ta för givet att alla barn inom autismspektrat har likadana behov (Jakobsson & Nilsson, 2011). Vi skall se till de möjligheter och utmaningar dessa barn skänker till sin omgivning och inte fokusera på att barnen är hinder, har fel eller innebär problem i barngruppen. Flexibiliteten i mötet med barnen skall tas ett steg längre och det är betydande att vi kan anpassa oss efter barnens behov och nivåer. Vi skall arbeta med tydliga strategier där dessa barn kan visualisera dagen i verksamheten. Detta innebär att vi skall upprätta en målsättning som är individanpassad till varje enskilt barn. Dessa olika och nya perspektiv bildar hos oss en helhet med komponenter som lyfter individens välbefinnande till en fortsatt utveckling.

Under studien har vi reflekterat över olika möjligheter hur man kan bli bättre pedagog i verksamheten. Men hur kan arbetsgivaren kontinuerligt kompetensutveckla pedagogerna för att förbereda dem i arbetet med barn inom autismspektrat? För att bli effektiv i sin pedagogiska profession måste man vara öppen till att ta emot hjälp och vara lyhörd till vad som krävs i arbetet med barn inom autismspektrat.

7 REFERENSLISTA

- Ahlberg, A. (2007). *Specialpedagogik av igår, idag och i morgon*.
I Pedagogisk Forskning i Sverige. 12(2). Göteborg: Göteborgs Universitet
- Ahlström, H. (2003). *Barn med Aspergers Syndrom*. Examensarbete, Linköpings
Universitet, Institutionen för utbildningsvetenskap.
Från:<http://www.liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:19444/FULLTEXT01>
- Aldenrud, U., Ilstedt, S. & Waclaw, W. (1999). *Barn med autism och Aspergers
syndrom. Praktiska erfarenheter från vardagsarbetet*. Linköping: Förlaget
Futurum.
- Ando, K. (2007). *Aspergers Syndrom – att öka förståelse om ett funktionshinder*.
C-uppsats, Luleå, Tekniska Universitet, Institutionen för Arbetsvetenskap.
Avdelningen för Teknisk psykologi.
Från:<http://epubl.ltu.se/1402-1773/2007/318/LTU-CUPP-07318-SE.pdf>
- Antonovsky, A. (1987). *Unrevealing the mystery of health: How people manage
stress and stay well*. San Fransisco: Jossey-Bass.
- Attwood, T. (2000). *Om Aspergers syndrom. Vägledning för pedagoger, psykologer
och föräldrar*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Autismforum, Stockholms läns landsting. *Vad beror autism på?*
Från:http://www.autismforum.se/gn/opencms/web/AF/Vad_ar_autism/introduktion/vad_beror/
- Barnhill, G P. (2001). What is Asperger Syndrome? *SAGE Journal* 2001. 36, 259.
DOI: 10.1177/1053451200103600501.

- Benderix, Y. (2006). *Familjers och vårdpersonals erfarenheter av barn och vuxna med autism*. Akademisk avhandling, Lund University, Department of Health Sciences, Faculty of Medicine.
Från:<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOid=548030&fileOid=1151836>
- Brodin, M & Hylander, I. (2002). *Själv-känsla – att förstå sig själv och andra*. Stockholm: Liber AB.
- Brodin, J & Lindstrand P. (2004). *Perspektiv på en skola för alla*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB
- Colnerud, G. (2003). *Makten över elever och kollegialitetens paradox*. Locus. Nr 3
- Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare – att utveckla läraryrket – vetenskapligt Förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. Malmö: Liber
- Einarsson, C & Hammar Chiriack, E. (2002). *Gruppobservationer – teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Emanuelsson, I., Persson, B. & Rosenqvist, J. (2001). *Forskning inom det Specialpedagogiska området: en kunskapsöversikt*. Stockholm: Skolverket.
- Forsberg, F. (2010). *Elever med Aspergers Syndrom: Hur kan pedagoger arbeta för att underlätta för dessa elever?* Examensarbete, Karlstads Universitet, Estetik – Filosofiska fakulteten.
Från:<http://kau.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:294271>
- Vetenskapsrådet. 2002. *Forskningsetiska principer inom humanistisk-Samhällsvetenskaplig forskning*. www.vr.se
- Frith, U. (1998). (Red.). *Autism och Aspergers Syndrom*. Stockholm: Liber.

- Gerland, G. (1996). *En riktig människa*. Stockholm: Cura.
- Gillberg, C. (1997). *Aspergers Syndrom: Normala. Geniala. Nördar?*
Falun: Cura Bokförlag och utbildning.
- Gillberg, C. (1999). *Autism och autismliknande tillstånd hos barn, ungdomar och vuxna*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Hall, K. (2001). *Aspergers syndrom – universum och allt annat*. Stockholm: Cura Förlag och utbildning.
- Jakobsson, I-L & Nilsson, I. (2011). *Specialpedagogik och funktionshinder*.
Stockholm: Natur och Kultur.
- Jalakas, I. (2007). *Nörd syndromet. Allt du behöver veta om Aspergers syndrom*.
Stockholm: Alfabeta Bokförlag AB.
- Karlsudd, P. (2007). The "Narrow" and the "Wide" Activity:
The Circumstances of Integration. *The International Journal of Disability,
Community & Rehabilitation, Volume 6 No 1*.
- Kinge, E. (2000). *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov*.
Stockholm: Studentlitteratur.
- Lantz, A. (1993). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, E & Lundgren, E (2006). *Pedagogiskt arbete med barn som har fått
diagnosen Aspergers Syndrom*. Examensarbete, Luleå Tekniska Universitetet,
Institutionen för Lärarutbildning.
Från: <http://epubl.ltu.se/1652-5299/2007/058/LTU-LAR-EX-07058-SE.pdf>
- Lutz, K. (2006). *Konstruktionen av det avvikande förskolebarnet. En kritisk
Fallstudie angående utvecklingsbedömningar av yngre barn*.
Malmö högskola 2006:2

- Patel, R & Davidsson, B. (2003). *Forskningsmetodikens grunder*.
Lund: Studentlitteratur.
- Rosenqvist, Jerry. (2007). *Landvinningar på väg mot en skola för alla*.
I Pedagogisk Forskning i Sverige. 12(2). Göteborg: Göteborgs Universitet
- Skolinspektionen. (2012). *Inte enligt mallen*. Kvalitetsgranskning. Rapport 2012:11.
Stockholm 2012.
- Skolverket. (1998). *Läroplan för förskolan*, Lpfö 98 reviderad 2010.
Stockholm: Skolverket och Fritzes.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*.
Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2001). *Enkätsboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Wing, L. (1996). *The autistic spectrum, a guide for parents and professionals*.
London: Constable and Company.
- von Wright, M. (2001) *Det relationella perspektivets utmaning. En personlig betraktelse. I Att arbeta med särskilt stöd några perspektiv*
Stockholm: Skolverket. <http://www.skolverket.se/>
- Åman, K. (2006). *Ögonblickets pedagogik. Yrkesgrupper i samtal om specialpedagogisk vid barn- och ungdomshabilitering*.
Akademisk avhandling för filosofie doktorsexamen, nr 135.
Pedagogiska institutionen Stockholms Universitet.

Bilaga 1 Brev om medgivande till öppna intervjuer

Brev om medgivande till öppna intervjuer

Vi är två lärarstudenter, Christin Johansson och Linda Adolfsson som går sista terminen på förskolläraryrket vid Linnéuniversitetet i Kalmar. Under denna termin skriver vi c-uppsats, vilket innebär att vi kommer att undersöka förskolans möte med barn inom autismspektrat. I vår studie fokuserar vi kring det vardagsnära pedagogiska arbetet med dessa barn.

Ert deltagande i den öppna intervjun ses som positivt eftersom ni har kompetens och erfarenhet inom yrket. Därför är era svar viktiga för vår kvalitativa analys. Vi vill informera om att det är frivilligt att delta. Det är garanterad anonymitet i studien. Intervjumaterial med diktafon och anteckningar raderas. Vi nämner inte namn, arbetsplats eller kommun i studien.

Under den öppna intervjun antecknar vi och spelar in via en diktafon för att kunna sammanställa svaren tydligt och konkret.

Syftet med studien är att få ökad förståelse för pedagogers perspektiv, kunskaper och erfarenheter för barn inom autismspektrat.

Vid frågor kring den öppna intervjun är ni välkomna att kontakta oss.

Christin Johansson 070-55 88 537 cs22ma@student.lnu.se

Linda Adolfsson 070-305 12 30 la22jn@student.lnu.se

Vår handledare är

Berit Willén Lundgren berit.willen.lundgren@lnu.se

Tack på förhand!

Jag har tagit del av ovanstående information och ger mitt medgivande till en öppen intervju

Namnförtydligande

Datum

Bilaga 2 Intervjufrågor

Intervjufrågor

- Berätta kortfattat om dina pedagogiska kunskaper eller erfarenheter av att arbeta med barn inom autismspektrat?
- Vad ser du som centralt viktigt för att kunna arbeta med barn inom autismspektrat?
- Vad har du för specifika önskemål för barn inom autismspektrat, vilket kan säkerställa det stöd som de har rätt till?